

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Šablona č. IV, sada č. 1	
Vzdělávací oblast	Člověk a jeho svět
Vzdělávací obor	Člověk a jeho svět
Tematický okruh	Stará řemesla
Téma	Mlynářství
Ročník	3.
Anotace	Materiál slouží k přiblížení a pochopení starého řemesla – mlynářství. Určeno pro samostatnou práci.
Očekávaný výstup a klíčové kompetence	Žák je schopen uchopit mlynářské řemeslo a jeho význam v minulosti a současnosti.
Klíčová slova	Stará řemesla, mlynářství
Druh učebního materiálu	Pracovní list
Autor/vytvořeno	Bc. Kristian Ostřížek / únor 2012

Pohádka o dvou mlynářích

Jak už to v pohádkách bývá, tak žil - byl jeden a že neuhodnete kdo? No přece mlynář! Jeho mlýn stál v pohádkově krásném údolí, vesele klapal, mlel pšenici, žito i ječmen a práce bylo dost. Nad mlýnem byl rybník - no jak by ne, co by jinak otáčelo mlýnským kolem, když ne voda ... A ten rybník byl ne moc velký, ale zase ne moc malý - prostě takový, aby se při rozumném hospodaření všechno semlelo a ještě tam večer zbyla voda pro chasu na vykoupání. A o rybník, potok i náhon se staral vodník. Jmenoval se Vantrok. Byl sice Čech jak poleno, ale když se večer s mlynářem napili piva, chlubil se, že je z holandské vodnické větve velkovodníků van Troků ... A snažil se mlýnskou chasu opíjet rohlíkem, že v tom Holandsku mají - a to byste nevěřili - mlýny poháněné ne vodou, ale větrem! A všichni se mu smáli a on se smál také ... bývalo tam veselo, když tak večer měli všechno hotové. Sesedli se tam před mlýnem, popíjeli domácí pivo, povídali si, a jen tak se dívali, jak Slunko zapadá za les. A nemyslete si. Ten vodník byl ve mlýně vždy vítaným hostem. Však také lidem pomáhal. Když třeba rybník po bouři utrpěl ve dně díru, vzal Vantrok kbelík, nakopal jílu, díru utěsnil a bylo dobře. A že nepotřeboval lovit dušičky do hrnečku, to je přece jasné! Proč by to dělal, když mu panímáma ze mlejna vždycky do hrnečku nalila tolik zelňacky, co se tam vešlo ... a vodníci zelňacku mooc rádi, jsou přece také zelení.

Ten mlynář měl dva syny. Staršího Jozku a mladšího Jíru. Jíra byl k řemeslu - už od malička dovedl mlynáře v lecčems zastat a k práci se dovedl postavit, jedna radost. Zato Jozka byl, no prostě nemehlo. Ten kdyby měl pustit vodu na kolo, tak by se mu snad roztočilo obráceně... A tak ho pan otec poslal do města, aby se tam vyučil ekonomem. To bylo tehdy takové dost neznámé řemeslo. Lidi moc nevěděli, co to je. No a když se Jozky ptali, tak jim odpovídal, že to je takový jako rádce, co lidem poradí, co mají dělat a jak to mají dělat, aby se měli dobře. A tak radil.

Jednou třeba si tak Jozka sedí a větrá své řemeslo, když tu přijde sedlák Řemdih. A že jako jde za panem ekonomem na tu radu. A hned se svěruje. Že má tři krávy. Podojí je, z části mléka udělají máslo a panímáma Řemdihová s tím jde v sobotu na trh, kde vydělá tři zlatky. Ale že mají doma kupu dětí a vystačí s tím jen tak tak. A co by mu teda pan ekonom poradil?

Jozka dělá, jako že hluboce přemýšlí, pak něco hledá v učených knihách (byly to sice svázané kalendáře a držel je vzhůru nohama, ale kdo by si takové maličkosti všiml...) a nakonec praví ... "Tak já ti Řemdihu něco řeknu ... kdyby sis pořídil ještě jednu krávu, vydělala by panímáma každou sobotu čtyři zlatky!".

Řemdih překvapením pootevřel pusou ... to je, panečku študovanej člověk! Ale to už se k němu Jozka tajemně naklonil ...

"Řemdihu, tohle byla první rada zadarmo. Ale když mi tu přepíšeš jednu tu svou krávu, řeknu ti něco, co tě opravdu překvapí!".

A Řemdih souhlasil, poslali pro písaře, a už na ni sedlák maluje tři křížky ...

"A teď to překvapení, Jozko!".

A Jozka na to:

"Tak z příštího trhu ti tvoje stará přinese dvě zlatky!".

A sedlák překvapením vyvalil oči ...

Starý mlynář začal pomýšlet, že odejde na vejminěk. A byl to člověk hodný a spravedlivý a svoje syny měl opravdu rád. Něco si přece jen za ta léta našetřil - a tak v sousedním údolí nechal postavit druhý mlýn; bylo to úplně dvojče toho mlýna starého. Podobný rybník, potok, náhon ... jen les tu byl bukový, zatímco v okolí starého mlýna to vonělo borovicemi. A tak se Jozka, kterému už v městečku začínalo být trochu horko, stal také panem mlynářem.

První co udělal bylo, že vyhodil ze dveří vodníka Vantroka, který k němu přišel po sousedsku na návštěvu. On je přece ekonom a ekonomové na strašidla nevěří. A to neměl dělat. Který živnostník si znepřátelí přírodní bytosti a síly, ten to má předem prohrané, i kdyby třeba v podvojném účetnictví pracoval.

A Jozka se také hned Jírovi smál, že on na to půjde po ekonomicku a bude mít zisky, o jakých se Jírovi ani nesnilo. A tak zaplavil blízké i daleké okolí cedulemi, na které si dal napsat, že je ten nejlepší a že semele všechno a rychle - a dnes jako bonus každý desátý pytel zadarmo. A lidi nevěděli sice, co je bonus, ale na slovo zadarmo slyšeli. A tak proto - nebo z pouhé zvědavosti - mýjeli Jírovi mlýn a jeli k Jozkovi. Co Jozka z mlynářského řemesla nepochytil, na to si najal chasu - a mlýn byl nový, takže se mlelo o sto šest. Jen se lidé divili, proč že ten desátý pytel se nemele zadarmo, jak bylo psáno. A Jozka se jim smál, že to psal včera, takže to dnes platí na včera a dneska že je vlastně zítra, takže už tu slevu propásli. Lidi nad tím kroutili hlavami, byli zklamaní, ale proti té záplavě učenosti se nezmohli ani na slovo...

No a Jíra mezitím chodil smutně kolem stavidla, náhon zanášel písek a jeho mlýn stál. Z povzdálí se na něj díval vodník a bylo mu hodného mladého mlynáře líto. Mezitím Jozka mlel víc a víc, zlatek v truhle přibývalo a jak už to tak u takových lidí bývá, bylo mu to stále málo. Ale moudrý mlynář - a nejen mlynář - nesmí myslet jen na vlastní zisk. Musí brát v úvahu, že jeho mlýn potřebuje vodu. A že je součástí přírody, odkud ta voda pochází, takže si jí musí umět vážit a také s ní hospodařit. Nejde jen brát; musí se umět i dávat. Alespoň projevovat té přírodě úctu a nechat ji také odpočinout. A tak třeba přes poledne nechat mlýnská kola zastavit a počkat, až se rybník trochu zase vodou doplní. A když je tam odpůldne vody málo, tak prostě domlít pytel a sousedovi povědět: "Pantáto, je málo vody - pro zbytek přijďte zítra ráno, budete mít hnedle namleto." A pantáta to pochopí a přijede si ráno, kdy už je rybník zase plný vody a mlýn zase zvesela klape.

Jenže Jozka hnal svůj mlýn až do krajnosti, mlel dlouho do večera - toho roku byla dobrá úroda - a mlel by třeba i celou noc, ale v rybníku mu kolem klekání docházívala voda. A tak musel počkat do rána, až se rybník zase naplnil. Jenže ono to má háček. Kdo chce všechno, nemá

nakonec nic, říkají moudří lidé. Ale trochu odbočme. Co se stane, když vylejete hrnek vody na zem? No jasně, vsákne se. Ale proč voda v rybníku drží, proč se také nevsákne? To proto, že takový rybník mívá dno vymazané vrstvou jílu. A ten hezky vodu udrží. Ale jak Jozka všechno hnal do krajnosti, jeho rybník byl hned suchý, hned zas plný vody - a jílová vrstva začala praskat. A hned první trhlinkou uteklo trochu vody, udělala se trhlinka další a další... a vody v rybníku bylo každé ráno méně a méně ... a o to víc dno praskalo. Až jednoho dne stárek ráno otevřel stavidlo, udělalo to šplouch, přes kolo se přelil trošek vody, ani kbelík by jí nebyl - a dost.

Cesta k Jozkovu mlýnu začala zarůstat bodláky a lebedou, kolo se rozesychovalo a na dně bývalého rybníka vyrostly celé houštiny kopřiv. A Jírův starý mlýn zase vesele klapal, vozy s obilím se sjížděly z celého okolí - a mlýn měl vody stále dost. Říká se, že to bylo i z toho důvodu, že vodník přesvědčil některé pramínky, aby dávaly svou vodu do Jírova potoka místo do toho Jozkova. Že se jejich voda dostane tam, kde si jí lidé budou vážit. A na dobré slovo slyší nejen lidé, ale i přírodní živly, to se nikdo nemůže divit. A kdo chce moc - opravdu nakonec nemívá nic, to se zase jednou ukázalo. A co se stalo s hamižným Jozkou? Kdo ví ... oblékl si z ostudy kabát a odešel někam daleko ... doufejme že dost daleko, aby nám tu někde nezačal zase šířit ty svoje rozumy. Vždycky se najdou důvěřivci, co naletí chamtivci mluvícímu medovými slovy.

Autor: Vlk Samotář

Mlynářství je řemeslo známé už ze starověku, první vodou poháněný mlýn se v Čechách objevuje zhruba v 8. století. Mezi nejznámější mlýny patří větrné mlýny, používající ke svému pohonu vítr (například v Holandsku), v Čechách je tradice především vodních mlýnů, využívající pro svůj pohon tekoucí vodu. Ta otáčí vodním kolem, které je napojené na mechanismus umožňující mletí zrna mezi mlýnskými kameny, případně může pohánět katr (mechanická pila) či hamr (kladivo sloužící ke kování větších kusů kovu).

Mlynář byl velice váženou osobou, ke kterému se sjížděli všichni sousedé z okolí a nechávali u něj semlít mouku ze svých úrod. Pracoval od rána do večera, převážně po sklizni a na podzim. Často se říkalo, že mlynářovi (byl – li dobrým hospodářem) pomáhal místní vodník

Pracovní list

- 1) Podtrhni, co všechno může pohánět mlýn: voda, hlína, vítr, člověk, slunce, vodník

- 2) Jak v pohádce pomáhal vodník mlynáři? Znáš ještě další pohádkové bytosti, které jsou spojené s vodou? Napiš jejich jména.

- 3) K čemu všemu mohl mlýn sloužit?

- 4) V pohádce mlynář využíval rybník. K čemu mu sloužil? Jak takový rybník vznikl? Jak se říká místu, kde voda z rybníka vytéká?

- 5) Jak vypadal mlynář? Co bylo náplní jeho práce?

- 6) Zamysli se, zda se mlynářství provozuje i dnes a napiš, jakou má asi podobu.

- 7) Zkus nakreslit svojí představu mlýna a jeho okolí, můžeš si vybrat mezi vodním a větrným.

Použité zdroje:

http://druidova.mysteria.cz/Poezie/PHADKA_MLYNARSKA.htm

<http://specialoftheweek.deviantart.com/art/Water-Wheel-Mill-187124177>

http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Water_wheels